

Broeders en zusters, jongens en meisjes,

Om de bijbel goed te begrijpen moet je altijd rekening houden met 'wat voor soort bijbelgedeelte' je behandelt. Want in de bijbel staan soms beschrijvingen van geschiedenissen, zoals de evangeliën en het bijbelboek Handelingen. Maar in de bijbel staan ook liederen, zoals de Psalmen, Klaagliederen. In de bijbel staat poëzie, denk aan Hooglied, Spreuken. En in de bijbel staan ook nog brieven, zoals de brieven van Paulus. In die brieven reageert Paulus op wat er speelt in de gemeente. En er staan ook profetieën en gezichten in vol van beeldspraak. Denk maar aan Daniel en Openbaringen.

We snappen allemaal best dat een lied niet hetzelfde is als een brief. En de beschrijving van geschiedenis is wat anders dan een profetie.

Daarom vraagt ieder type Bijbelgedeelte ook een eigen manier van uitleg. Maar dat vinden we als gelovigen nog wel eens lastig. Vaak hebben we dan ook met de beste bedoelingen geestelijke lessen uit Bijbelgedeelten gehaald die er eigenlijk helemaal niet staan. Zo vond men het bijvoorbeeld moeilijk te geloven dat Hooglied over de gewone liefde tussen een man en zijn verloofde ging. Toen is het maar vergeestelijkt. Er wordt dan naar een diepere betekenis gezocht. In Hooglied zou dan die diepere laag Gods liefde voor Israel, of de liefde van Christus voor de gemeente, zijn. Op zich Bijbelse thema's natuurlijk, maar de vraag is of Hooglied dat echt wil zeggen. Want de sleuteltekst in Hooglied is een tekst die 3x terugkeert: *Wek de liefde niet, laat haar niet ontwaken voordat zij het wil* (Hoogl.2, 3, 8). Deze tekst is onmogelijk toe te passen op God en zijn volk of op Christus en zijn gemeente. Het gaat gewoon over een man en zijn verloofde.

Een zelfde gevaar lopen we bij de gelijkenissen. De Here Jezus vertelt gelijkenissen om met een voorbeeld één ding duidelijk te maken. Het is dan niet de bedoeling om overal in de gelijkenis allerlei geestelijke waarheden te gaan vinden. Zo vertelt Jezus bijvoorbeeld ook een keer een gelijkenis over een weduwe die bij een rechter, die geen ontzag had voor God, blijft vragen dat haar recht gedaan mag worden in het geschil met haar tegenstander (Lukas 18). Jezus vertelt deze gelijkenis om ons er op te wijzen dat we moeten blijven bidden. Maar als je elk detail gaat invullen wordt God die goddeloze rechter. We voelen hoop ik wel aan dat dit niet kan.

De gelijkenissen van vandaag zijn bekende verhalen. Een verloren schaap, een verloren muntstuk en een verloren zoon. Om die centrale Boodschap van Jezus in die gelijkenissen te begrijpen is het altijd belangrijk om te kijken in welke situatie Jezus de gelijkenis vertelt. Die situatie vertelt namelijk de directe aanleiding waarom de gelijkenis vertelt wordt.

In de eerste verzen van Lukas 15 wordt al meteen de situatie geschetst. Tollenaars en zondaars kwamen Jezus opzoeken om naar Hem te luisteren. Maar de Farizeeën en schriftgeleerden mopperden omdat Jezus deze ontving en zelfs met hen at. Voor een Farizeeër was het ondenkbaar wat Jezus deed. Een Farizeeër wilde stipt volgens de wetten van Mozes leven. Die wetten hadden ze ijverig bestudeerd en hoe die in het dagelijks leven moesten worden toegepast was vastgelegd in 'de overlevering der ouden'. Jezus geloofde uiteraard ook in de wetten van Mozes maar voelde zich vrij om die anders toe te passen. Dat was de reden dat er geregeld botsingen plaats vonden tussen deze groepering en Jezus. Jezus genas op de sabbat, Jezus liet zijn discipelen vrij uit aren plukken op sabbat en Jezus ging met onreine mensen om zoals tollenaars, melaatsen, Samaritanen, etc. In onze tekst vindt dus weer een confrontatie plaats tussen Jezus en de Farizeeën. En het zijn deze mopperende Joodse leiders aan wie Jezus deze drie gelijkenissen vertelt. Laten we eens naar deze drie verhalen kijken.

Wat meteen al opvalt is dat er grote overeenkomst is tussen de drie verhalen. In alle drie de verhalen gaat het over iemand die iets kwijt is, wat grote waarde heeft voor die persoon. Een herder is een schaap kwijt (een van de honderd), een vrouw is een muntstuk kwijt (een van de tien), waarschijnlijk gaat het om een munt van haar bruidschat die ze aan een ketting om haar hals droeg. En in de bekende gelijkenis van de verloren zoon gaat het om een vader die zijn zoon kwijt is (een van de twee).

In alle drie gelijkenissen zie je ook dat de betrokken persoon er alles aan gelegen is om het verlorene weer terug te krijgen. De herder begint een zoektocht. Hij laat de 99 schapen in de wildernis achter om dat ene schaap terug te vinden. De vrouw zet haar hele huis op de kop om die ene munt weer terug te vinden. De vader staat dagelijks op de uitkijk om te zien of zijn zoon er weer aan komt.

In alle drie de gelijkenissen zien we ook dat er feest wordt gevierd zodra het verlorene is gevonden. De herder roept zijn vrienden en buren bij elkaar en zegt *'deel in mijn vreugde, want ik heb m'n schaap teruggevonden dat verdwaald was'*. De vrouw roept haar

vriendinnen en buren bijeen en zegt *'Deel in mijn vreugde, want ik heb de munt gevonden die ik kwijt was'*. De vader zegt zodra ze zoon is teruggekeerd *'Breng het gemeste kalf en slacht het. Laten we eten en feestvieren, want deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen, hij was verloren en is gevonden'*.

Zowel bij de gelijkenis van het verloren schaap als bij de gelijkenis van de verloren munt zegt Jezus dan: *'Ik zeg u, zo zal er vreugde zijn in de hemel bij de engelen over één zondaar die tot inkeer komt'*.

Behalve de vele overeenkomsten tussen de 3 gelijkenissen zijn er ook verschillen. Want bij de gelijkenis van de verloren zoon wordt dit niet gezegd. Maar in deze gelijkenis wordt wel een andere gebeurtenis vermeld. Op het moment dat het feest gevierd wordt voor de teruggekeerde zoon, komt de oudste broer thuis. En die oudste broer is niet blij met de terugkeer van z'n broer. Hij moppert op z'n vader en heeft geen zin om deel te nemen aan het feest. Want z'n broer heeft z'n geld er doorgejaagd bij de hoeren en ik heb niet eens een geitenbokje van u gekregen om feest te vieren met m'n vrienden. Hierin klinkt jaloezie door. Een geitenbokje is nl. het hoerenloon. Denk maar aan de geschiedenis van Juda en Tamar (Gen.38:20). Juda betaalde Tamar, die hij voor een prostituee aanzag, met een geitenbokje. De oudste zoon had ook graag de bloemetjes buiten gezet, maar hij durfde niet. Hij leefde keurig volgens de regels. En die jongste zoon lijkt nu wel beloond te worden voor z'n vrijgevochten levensstijl. Wat zal het trouwens afschuwelijk in de oren van de Joodse leiders hebben geklonken dat die jongste zoon varkenshoeder was geworden in het buitenland. Varkens waren onreine dieren. Een Jood eet geen varkensvlees, laat staan dat hij varkensvoer zou willen eten. Omgang met heidense buitenlanders was al uit de boze voor de Schriftgeleerden, met onreine dieren omgaan was helemaal onvoorstelbaar.

Reken maar dat de mopperende Farizeeën zich herkend hebben in deze mopperende oudste zoon en reken maar dat de tollenaars en zondaars zich herkend hebben in het verloren schaap, de verloren munt en in de verloren zoon.

Wat is nu Jezus' boodschap aan die Farizeeën? Welke spiegel wil Hij hen voorhouden?

Dat slot met die mopperende oudste zoon is duidelijk de climax van de drie verhalen. Wat opvalt is het open einde. Jezus vertelt niet of de oudste zoon uiteindelijk meegaat naar binnen. Alsof Jezus hier van de Farizeeën en de schriftgeleerden hier een duidelijke keuze vraagt. Wat wil je? Wil je ook in de feestzaal komen of blijf je buiten? Kun je blij zijn met de vader zoals Hij is, namelijk een liefhebbende en vergevende vader, of houd je het op die knieperige vader die z'n zoon zware lasten oplegt en hem niets gunt. De Farizeeën en schriftgeleerden worden hier geconfronteerd met een totaal ander beeld van God. In hun beleving was God streng en nauwgezet en heilig. En bij God horen kon alleen maar door zeer stipt, tot in het kleinste detail je aan de voorschriften te houden zoals overgeleverd is door de ouden. Men had berekend hoeveel meter je op sabbat mocht lopen, men geloofde dat je zelfs van de soepgroenten in je tuin, zoals munt, dille en komijn stipt 10 procent moest weggeven. De zelfbedachte toepassingen op de wet wogen zwaarder dan een bewogen hart. En daar wilde Jezus hen van overtuigen. Iedere keer als Jezus botst met Farizeeën gaat het over deze vraag. Wil God nu slaafse gehoorzaamheid of liefde? Toen Jezus zieken genas op sabbat liet Jezus zien hoe de sabbat bedoeld was. Namelijk om goed te doen, barmhartigheid bewijzen in plaats van wetticisme. Als Jezus omgaat met tollenaars en zondaars mopperen de omstanders steeds weer, dat zien we bij Levi de tollenaar, bij Zacheus de tollenaar en ook hier in onze tekst. Men ergerde zich aan Jezus' woorden dat Hij gekomen is om het verlorene te zoeken en te redden. Dat paste niet in hun godsbeeld.

De spiegel die Jezus hen voorhield was confronterend. Je kunt blijkbaar 'oudste zoon van de vader' zijn en Hem toch niet kennen. Je kunt blijkbaar op Gods akker werken, zonder dat je God zelf kent. Die oudste zoon leefde in de nabijheid van z'n vader. 'Al het mijne is het jouwe' zei de vader, maar de jongen leefde niet als een geliefde zoon maar als een slaaf. Dat was confronterend voor de Joodse leiders. Je kunt blijkbaar Schriftgeleerde zijn zonder dat je God kent. Een angstaanjagende gedachte.

De Here Jezus laat zien, door met randfiguren uit de Joodse samenleving om te gaan, dat Gods hart op zoek is naar de 'verlorenen'. De herder is op zoek naar z'n schaap, de vrouw is op zoek naar haar munt, de vader staat op de uitkijk en als hij hem ziet dan rent hij ondanks al z'n waardigheid z'n zoon tegemoet. En bij die zoektocht wil God mensen inschakelen. En dat was Jezus verwijt aan de godsdienstige leiders. Omdat jullie zelf de vader niet kennen, geef je ook een verkeerd beeld van Hem af. Jullie sluiten geen mensen

in, maar stoten ze af. God is er dan alleen nog maar voor de ingewijden. De preciezen. En daarmee geef je een karikatuur af van wie God is en wat Hij graag wil.

In onze drie gelijkenissen heeft de Here Jezus dus in de eerste plaats die Joodse leiders aangesproken. Maar de boodschap is ook weer niet alléén aan de Joodse leiders gericht. Anders had God er niet voor gezorgd dat deze gelijkenissen in de bijbel waren opgenomen. God heeft gewaakt over de samenstelling van de bijbel en daarom is ook dit Schriftwoord voor ons nuttig om ons op te voeden en te onderwijzen.

In de eerste plaats zullen we onszelf moeten afvragen hoe wij God zien. Is Hij voor ons een God die heel veel van ons vraagt. Iemand die we tevreden moeten houden door nauwgezet allerlei zelfopgelegde verplichtingen na te komen, of kennen we Hem als een Vader met een hart, bij wie we kind aan huis mogen zijn. Hoe zien we God? Heeft Hij ons geaccepteerd dankzij onze stiptheid of omdat Hij eenvoudigweg van ons houdt, onvoorwaardelijk? Gods liefde kunnen we niet verdienen. God zoekt geen werkster, God zoekt een bruid!

In de tweede plaats mogen we ons afvragen hoe God naar mensen kijkt. We leren van Jezus' voorbeeld en onderwijs dat er geen mens op deze wereld rondloopt die Hem niet aan het hart gaat. Ieder mens is belangrijk. Ieder mens is een zoektocht waard. De Here Jezus wil ook duidelijk maken dat God, met eerbied gesproken, feestjes op z'n agenda heeft staan. Voor iedere zondaar die op zijn of haar knieën gaat en zich laat vinden wordt er door God tijd uitgetrokken om met z'n engelen feest te vieren. Heb je daar wel eens over nagedacht? Er is een dag geweest dat de Almachtige Schepper van het heelal een feest vierde om jou, om mij. De hele kosmos trilde van het gejuich toen jij je overgaf aan Christus. En als je die keuze nog moet maken om Christus in je leven toe te laten, dan mag je weten dat er in de hemel met spanning wordt uitgekeken naar dat moment. Zo kostbaar zijn mensen in de ogen van God. Zo kostbaar ben jij in Zijn ogen.

Als dit zo is dan zullen we ons in de derde plaats moeten afvragen hoe wij zelf onze medemensen zien. Wij kunnen leren van het goede voorbeeld van de Here Jezus en het slechte voorbeeld van de Joodse leiders. Jezus sluit de randfiguren van de samenleving niet uit, maar zoekt ze op. Hij geeft nieuwe kansen. Een verloren zoon die thuiskomt krijgt zijn positie terug. Hij krijgt een mooie mantel en schoenen en een ring aan z'n vinger.

Dit zegt iets over hoe we naar onze medemens mogen kijken. God vindt ons mensen zo onnoemelijk kostbaar. Ook de mensen die het zicht op Hem zijn kwijtgeraakt.

Die herder heeft tussen twee haakjes misschien bij dat schaap niet alleen aan dat ene schaap gedacht. Zo'n schaap brengt ook weer lammeren voort en die ben je dan ook kwijt. Zo is het met mensen ook. Als iemand afdwaalt van God, dan is niet alleen die ene persoon God kwijt, maar ook z'n kinderen. Hele gezinnen, families, generaties kunnen het zicht op God kwijt raken. Laten we het terugvinden van schapen weer hoge prioriteit geven. De herder liet de 99 schapen in de wildernis achter en ging op zoek naar die ene.

Wij mogen deze 'afgedwaalde schapen' en de weggelopen zonen en dochters tegemoet treden. "Misschien ben je wel heel ver van God verwijderd. Misschien denk je wel dat de dingen die jij gedaan hebben onmogelijk weer hersteld kunnen worden. Gods hart gaat naar je uit. Hij staat op de uitkijk. En als je thuiskomt dan wast hij je schoon. Al stink je naar de varkens. Bij God is herstel mogelijk. Daar heeft Zijn Zoon voor gezorgd".

Zo zie je maar weer dat hoe je leeft en hoe je met je medemens omgaat bepaald wordt door het beeld dat je hebt van God. Het contrast tussen Jezus en de Joodse leiders is gigantisch. Een strenge eisende God tegenover een liefhebbende Vader. Het gevolg: een nauwgezette, slaafse levensstijl. En daar uit voort vloeit dan weer het uitsluiten van mensen, in plaats van ze met open vizier en met liefde en aanvaarding tegemoet te treden.

Wij noemen ons christenen, een christelijke kerk. Laten we wat dit betreft dan ook maar naar Christus kijken. Hij is de afdruk van Gods wezen. Wie Hem gezien heeft, heeft de Vader gezien. Zijn hart is Gods hart. Zullen we blijven bidden dat Zijn bewogen hart mag blijven kloppen in onze gemeente.

Amen.

Februari 2009
G.P. Hartkamp
Wapenveld